

Kort om fremtidsfullmakt

-Hvem bør lage en fremtidsfullmakt?

Fremtidsfullmakten er et privatrettslig alternativ til vergemål. Man gis med fremtidsfullmakt en mulighet til å bestemme hva som skal skje etter at man har kommet i en tilstand hvor man ikke lenger har mental kapasitet til å ta avgjørelser selv. Enkelt sagt kan man med utferdigelse av en fremtidsfullmakt oppnå å få større innflytelse på eget liv.

Forutsetningen for at en fremtidsfullmakt virker som ønsket, er imidlertid at man kan finne en fullmektig som både fullmaktsgiver og dennes nærmeste har tillit til, som er pålitelig og har den nødvendige integritet.

Fremtidsfullmakter er ikke nødvendigvis løsningen i konfliktfylte familier. I en artikkel av Peter Hambro om fremtidsfullmakter siteres den engelske juristen Denzil Lush slik: «I de forkerte hender, i den forkerte familie og med den forkerte rådgivning er en vedvarende fullmakt som en Pandoras æske»...

-Hva er en fremtidsfullmakt og hvorfor trenger vi det?

En fremtidsfullmakt er som navnet antyder en fullmakt som skal gjelde for fremtiden.

Fremtidsfullmakter er regulert av vergemålsloven og det heter i vergemålsloven § 78 at en fremtidsfullmakt er en fullmakt til én eller flere personer om å representere fullmaktsgiveren etter at fullmaktsgiveren på grunn av sinnslidelse eller alvorlig svekket helbred ikke lenger er i stand til å ivareta sine interesser.

Vanlige fullmakter mister sin virkning når fullmaktsgiver blir ute av stand til å inngå rettslig bindende disposisjoner. Dette i henhold til avtaleloven § 22 som ble endret da den nye loven om vergemål trådte i kraft. Utgangspunktet er altså at større disposisjoner som er regulert i en vanlig fullmakt mister sin virkning når fullmaktsgiver mister sin evne til å inngå bindende rettslige disposisjoner. (Alminnelige, dagligdagse disposisjoner, som innkjøp av mat og forbruksartikler, samt betaling av løpende regninger, skal det imidlertid noe til for at regnes som bortfalt.)

Foruten fremtidsfullmakt har vergemålsloven i § 94 en unntaksregel (også kalt legalfullmakt) fra at en fullmakt mister sin virkning. Nærstående har etter reglene i denne paragrafen rett til å representere et familiemedlem som på grunn av sinnslidelse eller alvorlig svekket helbred ikke kan ivareta sine økonomiske interesser. Den nærstående kan foreta økonomiske disposisjoner som gjelder bolig og daglige underhold. Enkelt sagt gir bestemmelsen det mulig for nærstående å holde «hjulene» i gang. Den gir ikke mulighet for å gjøre større disposisjoner. (Nærstående er ektefelle/samboer, barn, barnebarn, foreldre.)

Vurderingene etter avtaleloven §22 og vergemålsloven §78 er imidlertid noe ulike. I førstnevnte tilfelle skal det vurderes når en fullmakt ikke lenger er gyldig, mens det etter vergemålslovens bestemmelse skal vurderes om en fremtidsfullmakt har trådt i kraft.

-To typer fremtidsfullmakter

Vi skiller mellom såkalt rene fremtidsfullmakter og vedvarende fremtidsfullmakter. Førstnevnte skal gjelde først i fremtiden fra det tidspunkt hvor fullmaktsgiveren ikke lenger er i stand til å ivareta sine interesser, sistnevnte trer i kraft ved opprettelsen og skal fortsette å være gyldig i fremtiden etter at fullmaktsgiver ikke lenger kan ivareta sine interesser.

-Formkrav som er nødvendig for at fullmakten skal være gyldig

Formkravene for opprettelse av en gyldig fremtidsfullmakt er de samme som for testamenter. Det er altså krav om skriftlighet og at det skal være to vitner som er til stede sammen og vet at dokumentet skal være en fremtidsfullmakt. Alle skal være tilstede ved signering. Vitnene må være 18 år.

Fullmektigen kan ikke være vitne, og det samme gjelder fullmektigens ektefelle/samboer, foreldre, barn og barnebarn. Fullmaktsgiver må være myndig og forstå fullmaktens betydning ved utferdigelsen.

På ett punkt er imidlertid formkravene til fremtidsfullmakt strengere enn for testament. I følge vml § 80 skal det nemlig gå klart frem av fullmakten at den skal gjelde etter at fullmaktsgiveren har mistet evnen til å ivareta sine interesser jf. vml § 78. (For testamenter er det tilstrekkelig at dokumentet bærer tittelen testament.)

-Fullmektig

En fremtidsfullmakt kan gis til en eller flere personer. En juridisk person kan ikke oppnevnes som fullmektig. I henhold til vml § 79 kan en fullmaktsgiver også utpeke en annen fullmektig for det tilfelle at fullmektigen blir ute av stand til å utføre sitt oppdrag (svært praktisk). Det er også mulig å gi to personer identisk fullmakt (lite praktisk) eller man kan gi ulike personer forskjellige ansvarsområder.

-Innhold og omfang

Fremtidsfullmakter kan omfatte både økonomiske og personlige forhold. Når det gjelder personlige forhold er det riktignok visse ting som ikke kan omfattes uten særskilt hjemmel i lov. Disse er spesifikt nevnt i tredje ledd. Når det gjelder økonomiske forhold vil nok det vanligste være en fullmakt til å disponere bankkonto for betaling av løpende regninger, salg av bolig og utdeling av arveforskudd.

- inhabilitet

Det er viktig å være klar over at fullmektig kan bli inhabil etter de samme reglene som gjelder for inhabilitet i vanlige vergemål. Fullmektigen kan altså ikke representere fullmaktsgiveren i saker der hun ville vært inhabil som verge (har en interesse i saken som strider mot interessene til den som er under vergemål). Fullmektigen kan likevel gi sedvanlige gaver på fullmaktsgiverens vegne. Andre gaver kan bare gis hvis det er angitt særskilt i fullmakten. (Dersom disposisjonen som fullmakthaver ville vært inhabil til å utføre er særskilt angitt i fullmakten blir fullmakthaver ikke inhabil.)

-Fullmektigens erstatningsansvar og forholdet til avtaleloven

Det følger av avtaleloven § 10 at fullmaktsgiver blir bundet så lenge fullmektigen handler innenfor fullmaktens grenser. Dersom fullmektigen går utover sin myndighet gitt til ham i kraft av den skriftlige fullmakten, blir fullmaktsgiver ikke bundet selv om tredjemann har vært i god tro.

Ved manglende eller utilstrekkelig fullmakt svarer fullmektigen uten hensyn til skyld for tapet ved at den foretatte disposisjonen ikke kan gjøres gjeldende mot fullmaktsgiveren, med andre ord i utgangspunktet et objektivt ansvar. Dersom medkontrahenten derimot forsto, eller burde forstått, at fullmektigen ikke hadde kompetanse til å binde fullmaktsgiver, blir ikke fullmektig erstatningsansvarlig. (En må normalt kunne forvente at medkontrahenten krever å få se fremtidsfullmakten før avtale inngås.)

-Stadfesting av ikrafttredelsen (Fylkesmannens rolle)

En fremtidsfullmakt er fullt gyldig uten at Fylkesmannen stadfester ikrafttredelsen av denne. Det er imidlertid klart at det i mange tilfeller vedrørende større disposisjoner så vil tredjeperson være skeptisk til å kunne godta en erklæring fra fullmektigen om at en fullmaktsgiver er blitt ute av stand til å ivareta sine interesser. Det er også slik at Kartverket har lagt seg på en praksis hvor de krever at en fremtidsfullmakt er stadfestet av Fylkesmannen før de samtykker til tinglysning.

Fullmektigen må sålede be om stadfesting av ikrafttredelsen av fremtidsfullmakten. Reglene for dette følger av vergemålsloven § 84. Stadfesting skal skje hvis fullmakten er opprettet i samsvar med formkravene og fullmaktsgiver er i en tilstand som nevnt i § 78. Den nødvendige dokumentasjonen som må sendes inn følger av § 84. Fullmektigen må sende inn selve fremtidsfullmakten i original og bevis for at pårørende er varslet. Videre er stadfesting betinget av at det er innhentet en

legeerklæring om fullmaktsgivers aktuelle tilstand.

Forarbeidene nevner at Fylkesmannen ikke av eget tiltak kan forutsettes å utrede om fullmaktsgiveren hadde rettslig handleevne da fremtidsfullmakten ble oppfylt, eller om vitnene oppfylte kravene i § 81. Forhold som nevnt i § 84 vil det først bli aktuelt å vurdere når noen overfor Fylkesmannen har kommet med en innvending om at fullmaktsgiveren manglet rettslig handleevne, eller at et vitne ikke oppfylte kravene i § 81 annet ledd.

Oppsummert er Fylkesmannen avhengig av å få informasjon fra nærstående tredjepersoner for å kunne stille spørsmål ved gyldigheten av en fremtidsfullmakt.

Blir ikrafttredelsen stadfestet av Fylkesmannen skal fullmektigen(e) motta en attest om dette. Stadfestingen skal registreres i de aktuelle registre som omfattes av fullmakten (løsøreregisteret, grunnboka, enhetsregisteret, foretaksregisteret, vedripapirsentralen m.m.).

-Nektelse av stadfesting er ikke et enkeltvedtak

Tilbudet om stadfesting av ikrafttredelsen av fullmakten skal kun ha betydning som et bevismoment overfor tredjepersoner. Selv om stadfesting kan øke tilliten til fullmakten, er stadfestingen ikke nødvendig for at fullmakten skal være gyldig, og det er heller ikke knyttet andre rettsvirkninger til stadfestingen. Stadfestingen har først og fremst preg av en offentlig serviceytelse overfor fullmaktsgiver og fullmektigen for å lette bruken av fullmakten. Om stadfesting nektes, har dette ingen virkning for om fullmakten er gyldig eller i kraft. En slik nekting fører heller ikke til stiftelse, opphør eller begrensning av partenes rettigheter eller plikter for øvrig, jf. forvaltningsloven § 2 første ledd bokstav a, jf. bokstav b.

-Kontroll og opphør

Fylkesmannen har ikke som oppgave å følge med hvordan en fullmakt brukes. Nære pårørende kan imidlertid varsle Fylkesmannen som så etter § 90 kan fremsette begjæring overfor fullmektigen om å legge frem opplysninger om bruk av fullmakten. Fylkesmannen kan pålegge fullmektigen å føre regnskap og gi fylkesmannen innsyn i dette. Fullmaktsgiver kan også bli begjært satt under vergemål både av nærstående og av Fylkesmannen av eget tiltak. Ved avgjørelsen skal det legges vekt på om fullmektigen ivaretar fullmaktsgivers. Opprettes vergemål skal fullmakten kalles tilbake.

Eivind Kalvatn

-juridisk rådgiver Fylkesmannen i Rogaland